

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук,
професора Андрія Андрійовича Вознюка
на дисертацію Боровика Андрія Володимировича
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ
ПРЕДСТАВНИКІВ ВЛАДИ», подану на здобуття наукового
ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 –
кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Ступінь актуальності обраної теми.

Актуальність досліджуваної теми зумовлена зростаючою необхідністю ефективного захисту представників влади від протиправних посягань, які можуть заважати виконанню їхніх службових обов'язків. В умовах реформування правової системи України, процесів євроінтеграції та зростання рівня конфліктності в суспільстві питання забезпечення кримінально-правової охорони державних службовців, правоохоронців, суддів та інших представників влади набуває особливого значення.

Посягання на представників влади не лише загрожує окремим особам, а й підриває довіру до державних інституцій, що може мати негативні наслідки для функціонування правової системи в цілому. У сучасних умовах збільшення випадків насильства щодо представників державних органів, зокрема внаслідок суспільно-політичної напруженості, потребує вдосконалення кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за такі діяння.

Також варто враховувати зарубіжний досвід кримінально-правового регулювання відповідальності за правопорушення проти представників влади. Аналіз зарубіжної практики може сприяти удосконаленню національного законодавства, що відповідатиме сучасним викликам та загрозам.

Окремо слід наголосити на необхідності гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами захисту державних службовців та представників влади, що є важливим аспектом євроінтеграційних процесів України.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, важливою як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки її розробка сприятиме зміцненню правової системи України та підвищенню рівня безпеки представників влади під час виконання ними службових обов'язків.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021), Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки (Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість результатів проведених здобувачем досліджень забезпечується різноманітністю опрацьованої джерельної бази,

емпіричною базою, веденням коректної полеміки, використанням вдало підібраних методів пізнання, логікою викладення матеріалу, яка дозволила автору виконати поставлені завдання.

Структура дисертації ґрунтується на комплексному підході щодо дослідження питань кримінальних правопорушень проти представників влади.

Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, що об'єднують 15 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (463 найменування на 50 сторінках) і 23 додатки на 86 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 545 сторінок, з них обсяг основного тексту – 385 сторінок.

При написанні роботи здобувач опрацював *достатній масив джерел*. Особливо імпонує використання джерел іноземною мовою, що дало змогу ґрунтовно вивчити зарубіжний досвід з досліджуваної проблематики.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості *є переконливими*. При їх обґрунтуванні дисертантом використано джерела з кримінології, кримінального права, криміналістики, а також емпіричні матеріали. У списку використаних джерел міститься посилання на 72 вироки суддів лише першої інстанції не кажучи вже про інші судові рішення.

У роботі використано сучасні наукові дослідження з проблем кримінальної відповідальності за посягання на представників влади, зокрема йдеться про роботи К. М. Алієвої, В. П. Беленка, Є. М. Блажівського, А. В. Бойка, Г. Є. Болдаря, Л. П. Брич, А. С. Габуди, Д. Ю. Гуренка, Н. О. Гуторової, І. О. Давидович, Ю. П. Дзюби, О. І. Донченко, Л. В. Дороша, О. О. Дудорова, О. В. Зайцева, І. М. Залялової, І. М. Ізай, О. О. Кашкарова, О. О. Кирбятєва, В. А. Клименка, О. О. Книженко, В. Г. Кондратова, В. В. Кузнєцова, В. М. Куца, В. Р. Ладнюк, С. В. Лосича, В. М. Мамчур, І. О. Метельського, В. О. Навроцького, В. І. Осадчого, Є. В. Пилипенка, О. С. Сотули, М. В. Сийплікі, А. М. Удода, В. О. Чайки, І. М. Чуба, О. А. Чувакова, М. І. Хавронюка, А. О. Цховребова, В. В. Шаблістого,

С. Д. Шапченка та ін. Водночас розроблення численних і складних питань відповідальності за ці кримінально протиправні діяння потребує ґрунтового монографічного дослідження.

Обґрунтування в дисертації теоретичних положень відбувалося також на підставі праць таких учених, як А. В. Андрушко, П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, В. С. Батиргареева, П. С. Берзін, І. Г. Богатирьов, В. І. Борисов, Р. В. Вереша, А. А. Вознюк, Б. М. Головкін, В. К. Грищук, О. М. Джужа, З. А. Загине́й-Заболотенко, О. О. Кваша, О. Г. Колб, О. М. Литвинов, С. Я. Лихова, В. А. Мисливий, Р. О. Мовчан, А. А. Музика, Є. С. Назимко, Є. О. Письменський, Ю. А. Пономаренко, А. В. Савченко, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, Є. В. Фесенко, П. Л. Фріс, В. І. Шакун, С. С. Яценко та ін.

Для розв'язання поставлених завдань та перевірки висунутих гіпотез у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових *методів*: діалектичний, системний, формально-догматичний (юридико-технічний), історико-правовий, компаративістський, аналізу документів, статистичний, моделювання.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні матеріали Офісу Генерального прокуратура та Державної судової адміністрації України за 2021–2023 роки; узагальнення судової практики, здійснені Верховним Судом України; вироки, ухвали, постанови місцевих та апеляційних судів Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей за період 2018–2023 років, а також рішення Верховного Суду.

Теоретичні та практичні здобутки дисертації знайшли своє втілення:

– у *законотворчій діяльності* – під час вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за посягання на представників влади (додаток III);

– у правозастосовній діяльності – під час кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень проти представників влади (акти впровадження ГУ Національної поліції в Закарпатській області від 18 вересня 2023 року, Закарпатської обласної прокуратури від 25 вересня 2023 року, Кіровоградської обласної прокуратури від 25 вересня 2023 року) (додаток Ю);

– у освітньому процесі та науково-дослідній діяльності – під час викладання навчальних дисциплін з кримінального права та кримінології, розроблення їх навчально-методичного забезпечення, а також у дослідженнях проблем протидії кримінальним правопорушенням проти представників влади (акти впровадження Європейського інституту безперервної освіти від 1 листопада 2023 року, Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка від 22 вересня 2023 року, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука від 10 вересня 2023 року, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України від 27 листопада 2023 року, Запорізького національного університету від 11 грудня 2023 року, Ужгородського національного університету від 27 листопада 2023 року, Одеського державного університету внутрішніх справ від 20 вересня 2023 року, Київського інституту Національної гвардії України від 30 листопада 2023 року, Донецького державного університету внутрішніх справ від 22 вересня 2023 року, Науково-дослідного інституту публічного права від 10 вересня 2023 року) (додаток Ю).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації висновки й положення, що становлять її новизну, розроблені автором особисто. З метою обґрунтування окремих положень дослідження використано праці інших учених, на які зроблено посилання. У дисертації використовуються лише ті положення та ідеї, що відображені в наукових публікаціях автора, підготовлених у співавторстві, у виданнях категорії «А» (Scopus та Web of Science) та є результатом його особистих досліджень. У наукових статтях «Problems of classification of criminal offenses related to corruption» та «Rules of

criminal liability for corruption offences and their prevention» автору належать положення, які в подальшому використано для формулювання висновків щодо кваліфікуючої ознаки вчинення злочину службовою особою. У науковій статті «The legal aspects of the activities of journalists and media professionals related to human rights protection» автор сформулював положення, що визначають належність журналістів до «четвертої гілки влади». У науковій статті «Public official as a victim of criminal assault: comparative approach» автор обґрунтував положення про те, що український підхід до кримінально-правової охорони правоохоронців від незаконних нападів є більш збалансованим порівняно з іншими юрисдикціями. У науковій статті «Public official as a victim of criminal assault: comparative approach» автору належать положення про характеристику перешкоджання правосуддю, яке визнається серйозним злочином у більшості світових юрисдикцій. У науковій статті «Public official as a victim of criminal insult and defamation» автор визначив три основні моделі регулювання образи та клевету: суворий захист посадових осіб і громадян, пріоритет свободи слова або баланс між цими концепціями. У науковій статті «Special Status Victim: Criminal Liability for Assaulting a Government Official in Ukraine and Other Countries» автору належить обґрунтування посиленого кримінально-правового захисту представників влади (державні службовці) у зв'язку з їх компетенцією. Наукові результати, отримані в кандидатській дисертації, повторно на захист докторської дисертації не виносяться.

Оформлення дисертації. За результатами вивчення дисертації та наукових публікацій Боровика Андрія Володимировича, зарахованих за темою дисертації, можна стверджувати, що наукова праця оформлена відповідно до нормативних вимог, передбачених для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, що містяться у науковій праці, в цілому характеризуються аргументованістю і послідовністю. Висновки до розділів

та загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Новизна та загальнонаціональне або світове значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним науковим дослідженням сучасних проблем кримінальної відповідальності за посягання на представників влади. За результатами системного аналізу підстав кримінальної відповідальності за посягання на представників влади виявлено хаотичність і безсистемність у побудові цих кримінально-правових норм, що спричиняє складнощі кваліфікації зазначених деліктів та інші проблеми правозастосування. На підставі аналізу емпіричних даних, досягнень теорії та правозастосовної практики, досвіду інших країн аргументовано низку нових концептуальних положень, висновків і пропозицій щодо розв'язання цих проблем шляхом оптимізації, уніфікації та інших способів удосконалення відповідних положень кримінального законодавства, а також покращення правозастосовної практики, зокрема:

1. Розроблено доктринальну модель системи кримінально-правових заборон, що визначають підстави кримінальної відповідальності за посягання на представників влади, яка містить пропозиції щодо об'єктивних та суб'єктивних ознак основних і кваліфікованих (особливо кваліфікованих) складів цих деліктів, а також міри покарання за їх учинення та може бути врахована під час удосконалення чинного КК України та його проекту.

2. Установлено, що кримінальним правопорушенням проти представників влади характерний такий видовий об'єкт, як правовідносини, пов'язані з забезпеченням представників влади й інших осіб у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю від посягань на порядок здійснення ними нормальної службової чи громадської діяльності; зазначений видовий

об'єкт є міжродовим, оскільки він притаманний кримінально караним посяганням на представників влади, що передбачені різними розділами Особливої частини КК України.

3. Сформульовано авторські дефініції безпосередніх основних об'єктів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 342–345, 346, 347, 348, 349, 351, 351-1, 351-2 КК України на підставі концепції правовідносин, які регламентують порядок виконання обов'язків представниками влади й іншими особами у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю.

4. Запропоновано класифікацію потерпілих у досліджуваних кримінальних правопорушеннях.

5. Виявлено неоднозначну природу юридичних конструкцій «у зв'язку з виконанням службових обов'язків», «у зв'язку з діяльністю» та схожих у позначенні посягань на представників влади, які вказують передусім на необхідні ознаки суб'єктивної сторони цих деліктів (їх можуть вчиняти з різними метою та мотивами), а також на час вчинення злочину чи кримінального проступку.

6. Виявлено низку недоліків конструювання санкцій статей, що визначають підстави кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти представників влади та виокремлено два рівні їх удосконалення: тактичний і стратегічний.

7. Визначено особливості практики призначення покарань за кримінальні правопорушення проти представників влади.

8. Удосконалено низку кримінально-правових положень: авторську дефініцію опору; підходи щодо кримінально-правової кваліфікації опору залежно від законності дій потерпілого; положення про представника влади, близьких осіб як потерпілих від посягань на представників влади; кримінально-правове розуміння службової особи як суб'єкта кримінальних правопорушень, передбачених ст. 351, 351-1, 351-2 КК України; правила кваліфікації посягань на представників влади, що вчиняють учасники спеціальних видів злочинних об'єднань; положення про мету й мотиви

посягань на представників влади; кримінально-правове розуміння такої обставини, що обтяжує покарання, як вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку; обґрунтування доцільності виключення зі складу опору відповідного діяння, поєднаного з примушенням потерпілих шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій (ч. 3 ст. 342 КК України); термін «затримання особи, яка вчинила злочин» у ч. 2 ст. 343 КК України.

9. Дістали подальший розвиток: класифікація кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і кримінальних правопорушень проти журналістів; вчення про безпосередні додаткові обов'язкові об'єкти кримінальних правопорушень проти представників влади; визначення моментів закінчення складів злочинів і кримінальних проступків проти представників влади; положення про опір як одну із форм впливу на представника влади чи іншу уповноважену особу з метою перешкодити виконанню ними своїх обов'язків; шляхи розв'язання проблем кримінально-правової охорони колишніх представників влади; пропозиції з удосконалення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, за злочини чи кримінальні проступки загалом і посягання проти представників влади зокрема; положення щодо кваліфікації посягань на представників влади у випадку вчинення їх службовою особою з використанням службового становища; пропозиції щодо розв'язання проблем конструювання підстав кримінальної відповідальності за посягання на представників влади, вчинені в співучасті; шляхи розв'язання недоліків законодавчої техніки в позначенні потерпілих від посягань на представників влади; пропозиції з удосконалення мети в посяганнях на представників влади; положення щодо тлумачення та вдосконалення п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України в контексті потерпілого від кримінального правопорушення, вчиненого у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку; пропозиції щодо

уніфікації положень КК України в частині позначення представників влади як потерпілих від кримінальних правопорушень та оптимізації у зв'язку з цим відповідних кримінально-правових заборон.

Робота має значний науково-теоретичний внесок у розуміння механізмів кримінально-правової охорони представників влади та вагоме практичне значення для вдосконалення законодавчого регулювання та правозастосовної діяльності. Зокрема, дослідження може бути використане у діяльності правоохоронних органів України, зокрема, у МВС, ДБР, НПУ та військових структурах.

Дослідження має також важливе значення для кримінологічних і кримінально-виконавчих досліджень, оскільки сприяє глибшому розумінню причин і механізмів вчинення злочинів проти представників влади, що може допомогти у створенні ефективних програм профілактики таких правопорушень.

Робота є цінною для підготовки фахівців у галузі кримінального права та кримінології. Її матеріали можуть бути використані при викладанні відповідних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, особливо для майбутніх юристів, працівників правоохоронних органів та суддів.

Міжнародне значення дослідження полягає у порівняльному аналізі кримінально-правових норм та практики захисту представників влади в різних країнах, що дозволяє розширити перспективи реформування правової системи України у відповідності до європейських стандартів.

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях.

Основні положення дисертації опубліковано в 52 наукових працях, серед яких дві одноособові монографії, 20 статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 7 статей – у виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science, 23 тези доповідей, оприлюднених на конференціях та засіданні круглого столу.

Відсутність або наявність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Представлена дисертація є оригінальною науковою працею Боровика Андрія Володимировича. В роботі не виявлено положень, які б порушували принципи академічної доброчесності. Не зафіксовано фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Дисертація становить самостійне дослідження, сформульовані в дисертації положення та висновки ґрунтуються на власних дослідженнях. Для аргументації окремих положень було використано праці інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Зауваження та/або дискусійні питання щодо положень дисертації.

1. Тема дослідження.

Тему дисертації «Кримінальні правопорушення проти представників влади» варто було б уточнити в контексті того, які саме аспекти злочинів і проступків проти представників влади досліджено – кримінально-правові, кримінологічні чи можливо навіть і криміналістичні. Мені імпонують назви монографій «Кримінально-правова характеристика посягань на представників влади» та «Відповідальність за кримінальні правопорушення проти представників влади: законодавство, доктрина, практика». Подібним чином можна було б сформулювати тему дисертації.

2. Зарубіжний досвід.

Шановний Андрію Володимировичу, дуже важливим є звернення у Вашій роботі до кримінального законодавства низки зарубіжних країн. Досить солідний перелік із 45 країн: Австрія, Албанія, Андорра, Аргентина, Азербайджан, Болгарія, Бразилія, Вірменія, Греція, Данія, Естонія, Ізраїль, Індія, Іран, Іспанія, Італія, Казахстан, Китай, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Македонія, Молдова, Німеччина, Норвегія, Пакистан, Польща,

Португалія, Сербія, Сінгапур, Словаччина, Словенія, США, Таджикистан, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чорногорія, Швейцарія, Швеція.

Компаративістський метод (порівняльно-правовий аналіз) відіграє важливу роль у розвитку сучасного кримінального права України, сприяючи його вдосконаленню, гармонізації з міжнародними стандартами та підвищенню ефективності правозастосування.

Аналіз кримінального права розвинених країн допомагає вдосконалювати українське законодавство. Вступ до Європейського Союзу передбачає адаптацію кримінального законодавства до правової системи ЄС. Компаративістський метод допомагає виявити розбіжності та сформулювати ефективні механізми їх подолання. Порівняння кримінального законодавства інших держав дозволяє знаходити оптимальні рішення для усунення суперечностей та прогалин у національному праві.

Вивчення законодавства зарубіжних держав у кримінально-правових дослідженнях зазвичай відбувається: 1) в окремому розділі чи підрозділі роботи, спеціально присвяченому компаративному аналізу; 2) у різних частинах праці з урахуванням принципу доцільності. Звісно, існують наукові розвідки із суто порівняльно-правового дослідження кримінального законодавства України та інших держав.

Вивчаючи цю дисертацію мені імпонує той факт, що зарубіжний досвід висвітлено майже в кожній структурній частині дослідження, де це доцільно й можливо.

Однак в окремих підрозділах зарубіжний досвід висвітлено поверхнево. Варто було б більше уваги звернути на зарубіжний досвід у розділі 2 під час дослідження об'єктивної сторони кримінальних правопорушень проти представників влади.

Не звернено достатньо уваги на зарубіжний досвід і під час дослідження вини, мотивів, мети у складах кримінальних правопорушень проти представників влади.

3. Співучасть у злочинах проти представників влади.

Загалом мені імponує позиція автора відповідно до якої пропонується проблеми кримінальної відповідальності за посягання на представників влади, учинені в співучасті, розв'язувати комплексно під час реформування кримінального законодавства шляхом формування на початку розділу відповідного переліку ознак, що підвищують тяжкість злочину на один чи два ступені, як у проекті КК України. Така позиція неодноразово висловлювалася в юридичній літературі в контексті дослідження різних кримінальних правопорушень. Однак вона не видається безспірною, адже якщо лише сформулювати на початку розділу Особливої частини КК відповідного переліку ознак, що підвищують тяжкість злочину на один чи два ступені, то виникнуть інші проблеми. По-перше, як тоді бути з такою обставиною, що обтяжує покарання, як вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28)? Хіба вона не повторюватиме пропоновані вами ознаки? Чи не буде тут подвійного врахування однієї й тієї ж ознаки? По-друге, як бути з кваліфікуючими ознаками в межах окремих складів посягань на представників влади? Наприклад, в ч. 4 ст. 345 КК України визначено кваліфікований склад – «дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою».

Видається що про комплексність пропозицій автора у сформульованих тезах не йдеться.

Ведучи мову про кваліфікацію посягання на представника влади, вчинене учасниками спеціальних видів злочинних об'єднань, таких як банда, терористична група чи терористична організація, не передбачене законом воєнізоване або збройне формування автор не наводить приклади із судової практики.

4. Аналіз кримінальних санкцій.

За результатами дослідження санкцій статей, що визначають підстави кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти

представників влади, автором виокремлено низку їх недоліків: 1) часткова необґрунтованість, незбалансованість і безсистемність мінімальних та максимальних меж покарань, а також діапазонів цих заходів кримінально-правового характеру; 2) певна непослідовність у визначенні видів покарань за основні та кваліфіковані склади посягань на представників влади, їх алогічність і необґрунтованість; 3) неврахування в певних випадках характеру й ступеня суспільної небезпечності кримінального правопорушення, його об'єктивних і суб'єктивних ознак тощо.

Здобувачем також виокремлено два рівні вдосконалення санкцій за кримінальні правопорушення проти представників влади: 1) тактичний, що полягає у виявленні індивідуальних недоліків санкцій ст. 342–345, 346, 347, 348, 349, 351, 351-1, 351-2 КК України та розробленні пропозицій щодо їх усунення; 2) стратегічний, що полягає в системному вдосконаленні санкцій досліджуваних деліктів у контексті всієї системи кримінально-правових санкцій Особливої частини КК України, зокрема шляхом розроблення типових санкцій. Оптимальним шляхом розв'язання проблем конструювання санкцій за посягання на представників влади визнано побудову типових санкцій.

З усіма зауваженнями щодо санкцій варто погодитися. Ба більше можна сказати, що перелік вказаних недоліків у конструюванні санкцій можна продовжити. Автор безумовно слушно їх критикує, однак він і не пропонує конкретної моделі їх уніфікації. У роботі немає аналізу пропорційності санкцій до суспільної небезпеки відповідних злочинів. Відсутній порівняльний аналіз санкцій у законодавстві інших країн.

5. Визначення поняття представника влади.

Серед положень наукової новизни декларується теза про удосконалення положення про представника влади. Йдеться зокрема про визначення представника влади як службової особи державного органу, уповноваженої представляти державу, яка діє за її дорученням чи від її імені, наділена правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також

приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості.

Однак у дисертації відсутній аналіз того, як це визначення співвідноситься з поняттями «службова особа» та «особа, що виконує функції держави», що може спричинити плутанину в правозастосуванні. Поняття «ставити вимоги» та «приймати рішення, обов'язкові для виконання» потребують уточнення, оскільки багато службових осіб можуть висловлювати вимоги без юридично обов'язкового характеру.

6. Інші критичні судження і побажання теоретико-методологічного характеру.

Під час дослідження потерпілих від посягань на представників влади варто було б більше уваги приділити термінам «правоохоронний орган» та «орган правопорядку».

Серед усіх обставин, що обтяжують покарання, за посягання на представників влади, автор ґрунтовно дослідив лише таку обставину як вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку. Водночас інші обставини досліджено поверхнево.

Поверхневим видається дослідження проблем юридичної відповідальності за образу представника влади у підрозділі 2.4.5.

Висловлені міркування у переважній більшості стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем, і лише підтверджують складність і злободенність досліджуваної проблематики.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Боровика Андрія Володимировича на тему: *«Кримінальні правопорушення проти представників влади»*, подана на

здобуття ступеня доктора юридичних наук, є актуальним, комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. Робота написана у науковому стилі, відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу матеріалу. Результати дисертації належно апробовані та оприлюднені в наукових публікаціях і виступах на наукових конференціях. Зміст роботи відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертація характеризується достатнім рівнем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю отриманих результатів, має значну наукову та практичну цінність. Всі основні результати дослідження належним чином відображені в опублікованих наукових працях автора. Оформлення роботи відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та пунктам 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – **Боровика Андрія Володимировича** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Андрій ВОЗНЮК

